

Šimon Petr v Lk 5,1–11*

Petr Mareček

Příběh o povolání Petra a jeho společníků v Lk 5,1–11 nepochybně náleží mezi nejznámější perikopy Lukášova evangelia. Z hlediska literárního druhu se jedná o příběh povolání a pověření, který je zdůrazněn zázrakem, jenž vyjevuje identitu povolávajícího. Úryvek Lk 5,1–11 má paralelu v závěrečné redakční kapitole Janova evangelia (Jan 21,1–14), kde se setkáváme rovněž s motivem rybolovu ve spojitosti se zvláštním postavením Petra a jeho pověřením.¹ Navzdory četným odlišnostem lukášovské a janovské verze se můžeme domnívat, že jde o vyprávění stejného zázraku. Jedná se o úryvek tradice, který nezávisle na sobě zaznamenali dva evangelisté. Lukáš ho začlenil do příběhu povolání Ši-

* Tato studie vychází jako součást plnění IGA projektu CMTF_2012_006 s názvem „Narrativa a teologie kanonických evangelií“.

¹ R. E. BROWN, *The Gospel according to John XIII–XXI*, AncB 29A, New York: Doubleday, 1970, s. 1090, upozorňuje na mnohé podobnosti mezi lukášovskou a janovskou verzí: 1. neúspěšný celonoční rybolov učedníků; 2. Ježíšův příkaz ke spuštění sítě/sítí k love-ní; 3. příkaz je proveden a nastává mimořádný úlovek ryb; 4. zmínka o účinku velkého úlovku na síť; 5. reakce Šimona Petra na tento úlovek (zmínka o milovaném učedníku v Jan 21 je zřetelné janovské doplnění); 6. Ježíš je osloven jako Pán; 7. další rybáři se účastní rybolovu, ale neříkají nic; 8. téma následování Ježíše se objevuje na konci (srov. Jan 21,19,22; Lk 5,11); 9. mimořádný úlovek ryb symbolizuje úspěšné misijní úsilí (explicitně u Lukáše, implicitně u Jana); 10. použití stejných slov (např. vstoupit na loď, vystoupit z lodi, síť atd.), v některých případech je pravděpodobně náhodné; významné je však společné použití jména „Šimon Petr“ (Lk 5,8; Jan 21,7), které se v této dvojité formě objevuje pouze zde u Lukáše. Na druhou stranu A. PLUMMER, *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to St. Luke*, ICC, Edinburgh: T. & T. Clark, 1922, s. 147, poukazuje na odlišnosti těchto dvou verzí: 1. v Jan 21 Ježíš není zpočátku poznán, zatímco v Lk 5 je známý okamžitě, když přichází; 2. u Jana není Ježíš v lodi, ale na břehu; u Lukáše je Ježíš v lodi Šimona Petra; 3. v Jan 21 jsou Šimon Petr a milovaný učedník ve stejné lodi, zatímco v Lk 5 se zdá, že jsou v odlišných lodích; 4. u Jana Petr přenechává ostatním úlovek s rybami, zatímco u Lukáše je v lodi hlavním činitelem; 5. v Jan 21 se síť neprotrhla, zatímco v Lk 5 se síť začaly trhat; 6. u Jana jsou ryby chyceny blízko břehu a jsou taženy v síti ke břehu, zatímco u Lukáše jsou ryby chyceny na hlubině a jsou vyloveny do lodi; 7. u Jana spěchá Petr skokem do vody k Ježíšovi, kterého před nedávnem zapřel, zatímco u Lukáše, třebaže se nedopustil Petr takového hříchu, prosí Ježíše: „Pane, odejdi ode mě, neboť jsem člověk hříšný!“ (Lk 5,8b).

mona, zatímco Jan jej spojil s příběhem o zjevení vzkříšeného Ježíše.² Nelze s jednoznačností stanovit, které vyprávění je bližší původní verzi příběhu. Rovněž předmětem živé diskuse mezi exegety zůstává otázka prvotního zasazení tohoto příběhu. Byla tradice o zázračném rybolovu původně spjata s velikonoční událostí zjevení vzkříšeného Ježíše Petrovi,³ nebo byla od začátku spojena s obdobím Ježíšova pozemského působení?⁴ I když také na tuto otázku není možné dát naprosto jednoznačnou odpověď,⁵ zdá se pravděpodobné, že tradice o zázračném rybolovu

² Nepřesvědčuje názor, podle kterého evangelista Lukáš markovskou předlohu povolání prvních učedníků (Mk 1,60–20) narativně rozšířil a redakčně upravil. Takto např. R. BULTMANN, *Die Geschichte der synoptischen Tradition*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1964, s. 232; E. HAENCHEN, *Der Weg Jesu: Eine Erklärung des Markus-Evangeliums und der kanonischen Parallelen*, Berlin: Alfred Töpelmann, 1966, s. 83, pozn. 13; E. KLOSTERMANN, *Das Lukasevangelium*, HNT 5, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1975, s. 68; U. BUSSE, „Begegnung mit dem Wort nach Lk 5,1–11,“ in *Luke and His Readers*, ed. R. Bieringer, G. van Belle a J. Verheyden, Fs. A. Denaux, Leuven: Peeters, 2005, s. 119.

³ Srov. např. J. M. CREED, *The Gospel according to St. Luke: The Greek Text with Introduction, Notes, and Indices*, London: Macmillan, 1950, s. 73–74; A. R. C. LEANEY, *A Commentary on the Gospel according to St. Luke*, BNTC 3, London: Adam & Charles Black, 1958, s. 55–57; G. Klein, „Die Berufung des Petrus,“ ZNW 58 (1967): 1–44; R. E. BROWN – K. P. DONFRIED – J. REUMANN, *Peter in the New Testament: A Collaborative Assessment by Protestant and Roman Catholic Scholars*, New York: Augsburg Publishing House, 1973, s. 118; J. A. FITZMYER, *The Gospel According to Luke (I–IX)*, AncB 28A, New York: Doubleday, 1981, s. 561–562; J. ERNST, *Das Evangelium nach Lukas*, Leipzig: St. Benno, 1984, s. 128; C. F. EVANS, *Saint Luke*, London: SCM Press, 1990, s. 288; H. KLEIN, *Lukasevangelium*, KEK, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2006, s. 206.

⁴ Srov. např. L. BRUN, „Die Berufung der ersten Jünger Jesu in der evangelischen Tradition,“ *Symbolae Osloenses* 11 (1932): 35–54; J. SCHNIEWIND, *Die Parallelerikopen bei Lukas und Johannes*, Hildesheim: Olms, 1958, s. 11–16; W. DIETRICH, *Das Petrusbild der lukanischen Schriften*, BWANT 94, Stuttgart: Kohlhammer, 1972, s. 54–55; E. SCHWEIZER, *Das Evangelium nach Lukas*, NTD 3, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1986, s. 67; J. GNILKA, *Petrus und Rom: Das Petrusbild in den ersten zwei Jahrhunderten*, Freiburg: Herder, 2002, s. 36; W. RADL, *Das Evangelium nach Lukas: Kommentar*, sv. 1, 1,1–9,50, Freiburg: Herder, 2003, s. 294; W. ECKEY, *Das Lukasevangelium: Unter Berücksichtigung seiner Parallelen*, sv. 1, 1,1–10,42, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener, 2004, s. 242.

⁵ Srov. např. R. A. CULPEPPER, „The Gospel of Luke: Introduction, Commentary, and Reflections,“ in *The New Interpreter's Bible*, sv. 9, ed. L. E. Keck et al., Nashville: Abingdon Press, 1995, s. 117. R. PESCH, *Der reiche Fischfang Lk 5,1–11/Jo 21,1–14: Wundergeschichte, Berufserzählung, Erscheinungsbericht*, KBANT, Düsseldorf: Patmos, 1969, s. 84 a 113–119 předpokládá, že text Lk 5,4b–9,11 obsahuje starobylou zprávu o rybolovu. Domnívá se, že Lukáš a autor Jan 21 použili v podstatě stejnou zprávu o zázračném rybolovu, která byla uchována v trochu odlišných formách, a vytvořili pro ni scénérii. Tato skutečnost pak znamená, že původní scénérii nám nenabízí ani Lk 5,1–11 a ani Jan 21.

měla původní zakotvení v Ježíšově pozemském působení. Text Lk 5,1–11 totiž neobsahuje nic, co by připomínalo původní velikonoční vyprávění. Zdá se, že velikonoční umístění zázračného rybolovu v Jan 21 lze připsat redakční činnosti a že tento zázrak byl druhotně těsně připojen k velikonočnímu příběhu, jehož hlavním obsahem byla scéna stolování.⁶

Mnohem důležitější než otázka historicity povolání Šimona Petra je však problematika významu této scény v Lukášově evangeliu. Šimon Petr je představen, jak osobně zakouší Ježíšovu zázračnou moc a jak je povolán k apoštolské službě. Cílem naší studie je jednak upozornit na význam tohoto příběhu ve stavbě Lukášova evangelia a jednak představit hlavní charakteristiky osoby Šimona Petra v Lk 5,1–11 a jejich důležitost v rámci tohoto evangelia.⁷

1. LK 5,1–11 JAKO PROGRAMOVÝ TEXT LUKÁŠOVA EVANGELIA

Skutečnost, že perikopu Lk 5,1–11 je možné považovat za programový text Lukášova evangelia, vychází zřetelně najevo jak z jejího umístění ve stavbě evangelia, tak z jejího tematického zaměření. Text Lk 5,1–11 tvoří úvodní úryvek rozsáhlé části evangelia o Ježíšově činnosti v judské zemi (Lk 5,1–19,27), kterou předchází sdělení o Ježíšově počátečním vystoupení v Galileji (Lk 4,14–44) a po které následuje závěrečná část (Lk 19,28–24,53), jež informuje o Ježíšově působení v Jeruzalémě (Lk 19,28–21,38), o jeho utrpení a smrti v tomto městě (Lk 22,1–23,56) a o zjevení vzkříšeného Ježíše a jeho nanebevstoupení v Jeruzalémě (Lk 24,1–53). Skutečnost, že verš Lk 5,1 zastává významnou členicí funkci ve stavbě Lukášova evangelia, je patrná ze dvou pozorování. V první řadě si lze všimnout, že evangelista Lukáš považuje Lk 4,14–44 za zprávu o počátečním Ježíšově vystoupení v Galileji (Lk 4,14.31), zatímco Lk 5,1–19,27 pokládá za líčení Ježíšovy misijní činnosti v judské zemi, jak je patrné ze zmínky „a kázal v judských synagogách“ v Lk 4,44, která

Zde je však nutno dodat, že předmětem našeho zájmu není historicitá události, kterou vědecky nelze stanovit, nýbrž nejranější zjiitelné umístění příběhu.

⁶ H. SCHÜRMANN, *Das Lukasevangelium*, sv. 1, HThK III/1, Freiburg: Herder, 1990, s. 273–274.

⁷ Při výkladu Lk 5,1–11 se budeme opírat o standardní text *Novum Testamentum Graece*, ed. B. Aland *et al.*, 27. vyd., Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2001, s. 167–168, jež již obsahuje výsledky textové kritiky.

zastává funkci přechodu od počáteční činnosti v Galileji k veřejnému působení v celé judské zemi. Toto hledisko potvrzuje jednak zpětný pohled v Lk 23,5 a jednak shrnující výpověď v Sk 10,37. Počáteční Ježíšovo veřejné působení v Galileji je spjato s Nazaretem (Lk 4,16–30) a Kafarnaum (Lk 4,31–41). V Nazaretě je Ježíš představen ve své učitelské činnosti, zatímco v Kafarnaum ve své zázračné činnosti.⁸ V Nazaretě se setkává s rázným odmítnutím, kdežto v Kafarnaum je kladně přijat. Můžeme pozorovat, že toto počáteční Ježíšovo veřejné vystoupení se pojí s působením v synagoze (Lk 4,15.16.20.28.33.38.44), což je zdůrazněno dvojím shrnutím, kde je Ježíš znázorněn v roli učitele, jenž putuje po synagogách (Lk 4,14–16.42–44).⁹ Členící funkce verše Lk 5,1 vychází najevo ještě z jedné skutečnosti. Zatímco v Lk 4,14–44 je Ježíš představen, jak sám misijně působí v roli potulného kazatele, od Lk 5,1–11 je vyobrazen ve společnosti učedníků, kteří ho následují a ze kterých si volí dvanáct apoštolů (Lk 6,12–16). Evangelista Lukáš vykresluje Ježíše při jeho působení v judské zemi (Lk 5,1–19,27), jak je obklopen zástupy,¹⁰ učedníky¹¹ a dvanácti apoštoly.¹² Stěžejní význam perikopy Lk 5,1–11 v rámci rozsáhlého evangelního textu Lk 5,1–19,27 je zcela zřetelný z jeho vnitřní výstavby a uspořádání. Textová jednotka Lk 5,1–19,27 se člení do dvou oddílů: 1. Ježíšovo veřejné působení v celé judské zemi (Lk 5,1–9,50); 2. Ježíšova cesta do Jeruzaléma (Lk 9,51–19,27).¹³ Jasnou indicií pro toto rozdělení je zmínka o Ježíšově rozhodnutí jít do Jeruzaléma, kde mají dojít naplnění dny, kdy „měl být vzat vzhůru“ (Lk 9,51). Lze si všimnout, že oba dva oddíly jsou zahájeny stereotypním uvozujícím vyjádřením ἐγένετο δὲ + ἐν τῷ s infinitivem a καὶ αὐτός se slovesem určitým. Zatímco v Lk 9,51 je takto označen začátek Ježíšovy cesty do Jeruzaléma (Lk 9,51–19,27), v Lk 5,11 je takto poukázáno na začátek Ježíšova veřejného působení v judské zemi (Lk 5,1–9,50). První oddíl Lk 5,1–9,50 vykazuje zřetelné členění do

⁸ Srov. F. BOVON, *Das Evangelium nach Lukas*, sv. 1, Lk 1,1–9,50, EKK III/1, Zürich: Benziger; Neukirchen: Neukirchener, 1989, s. 228.

⁹ Počáteční Ježíšova veřejná činnost v synagogách evokuje misijní činnost apoštola Pavla ve Skutcích apoštolů, který zvěštoval poselství o Ježíši Kristu nejprve v synagogách (srov. Sk 13,5.14; 14,1; 17,1–2.10.17; 18,4.19; 19,8).

¹⁰ Srov. Lk 5,1.3.15.19.29; 6,17.19; 7,9.11.24; 8,4.19.40.42.45; 9,11.12.16.37.38; 11,14.27.29; 12,1.13.54; 13,14.17; 14,25; 18,36; 19,3.

¹¹ Srov. Lk 5,30.33; 6,1.13.17.20; 7,11; 8,9.22; 9,14.16.18.40.43.54; 10,23; 11,1; 12,1.22; 16,1; 17,1.22; 18,15.

¹² Srov. οἱ δώδεκα: Lk 8,1; 9,1.12; 18,31; οἱ ἀπόστολοι: Lk 6,13; 9,10; 17,5.

¹³ SCHÜRMANN, *Das Lukasevangelium*, sv. 1, s. 260–261; G. SCHNEIDER, *Das Evangelium nach Lukas: Kapitel: 1–10*, ÖTK 3/1, Gütersloh: Gerd Mohn; Würzburg: Echter, 1992, s. 120.

čtyř částí (Lk 5,1–6,11; 6,12–7,50; 8,1–56; 9,1–50), které všechny začínají perikopou s tematikou učednictví: povolání (Lk 5,1–11), vyvolení (Lk 6,12–16), doprovázení (Lk 8,1–3), poslání (9,1–6).¹⁴ Je tedy evidentní, že evangelista Lukáš umístěním příběhu o povolání Petra a jeho společníků (Lk 5,1–11) na začátek rozsáhlého vyprávění o Ježíšově činnosti v judské zemi (Lk 5,1–19,27) poukazuje na jeho důležitost. Perikopa Lk 5,1–11 zastává tedy funkci úvodu do Lk 5,1–19,27 a můžeme ji považovat za programový text celého Lukášova evangelia.

Důležitost textu Lk 5,1–11 v kontextu celého evangelia vychází najevo rovněž z jeho obsahového zaměření, kterým je tematika učednictví, jež je objasněna na postavě Šimona Petra a pro kterou je příznačný motiv „následování“. Hlavními aktéry příběhu v Lk 5,1–11 jsou Ježíš a Šimon, kazatel a rybář.¹⁵ V Lk 5,8 si zaslouží pozornost bezprostřední spojení Σίμων Πέτρος „Šimon Petr“, které se v Lukášově evangeliu objevuje pouze zde,¹⁶ jinak u synoptiků již jen v Mt 16,16, naproti tomu se však opětovně vyskytuje v Janově evangeliu (Jan 6,68; 13,9.24.36; 18,15.25; 20,6; 21,2.3.11).¹⁷ Použití rozšířeného jména „Šimon Petr“ v Lk 5,8 může poukazovat na skutečnost, že povolání Šimona a jeho pojmenování Ježíšem spolu souvisí,¹⁸ nebo smí upozorňovat na totožnost Šimona s Petrem,

¹⁴ Srov. W. RADL, *Das Evangelium nach Lukas*, sv. 1, s. 289. W. WILKENS, „Die theologische Struktur der Komposition des Lukasevangeliums“, *TZ* 34 (1978): 4–5 (celý článek 1–13) člení Lk 5,1–9,50 do tří hlavních částí: 1. povolání prvních učedníků (Lk 5,1–6,11); 2. vyvolení dvanácti apoštolů k vydávání svědectví o Ježíšově působení (Lk 6,12–7,50); 3. následování a poslání apoštolů (Lk 8,1–9,50). M. THEOBALD, „Die Anfänge der Kirche: Zur Struktur von Lk. 5.1–6.19,“ *NTS* 30 (1984): 93 (celý článek 91–108) spatřuje v Lk 5,1–6,19 ucelenou textovou jednotku s přehledným uspořádáním do sedmi perikop (Lk 5,1–11.12–16.17–26.27–39; 6,1–5.6–11.12–19), jejíž rámec tvoří dvě vyprávění týkající se povolání učedníků (Lk 5,1–11; 6,12–19) a jejímž středem je vyprávění o povolání celníka se sporem o půst (Lk 5,27–39).

¹⁵ Šimon je uveden jménem v Lk 5,1–11 celkem 6krát (Lk 5,3.4.5.8.10 [dvakrát]), z toho jednou navíc s přízviskem Petr v Lk 5,8.

¹⁶ Autor Lk a Sk se o něm zmiňuje jako o Petrovi, popř. používá vyjádření „Šimon, kterému dal jméno Petr“ (Lk 6,14) a „Šimon, který se nazývá Petr“ (Sk 10,5.18.32; 11,13).

¹⁷ R. PESCH, „Πέτρος,“ in *EWNT* 3 (1983), sl. 194 uvádí, že přízvisko „Petr“ se stalo brzy vlastním jménem, analogicky k vývoji mesiášského titulu „Kristus“, který se stal součástí vlastního jména, tj. vedl k vytvoření dvojitého jména „Ježíš Kristus“.

¹⁸ W. GRUNDMANN, *Das Evangelium nach Lukas*, ThHK 3, Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1971, s. 128.

který zastával vůdčí roli v okruhu dvanácti učedníků,¹⁹ nebo může zastávat funkci zdůraznění důležitosti jeho osoby.²⁰

Při srovnání Lk 5,1–11 s paralelním textem v Markově evangeliu (Mk 1,16–20), kde při události Ježíšova povolání prvních učedníků zaujímá Šimon Petr rovnocennou roli s ostatními, si lze všimnout, že v Lk 5,1–11 je vůči ostatním vyzdvižen, což odpovídá celkovému obrazu jeho osoby v Lukášově evangeliu, kde je mu neustále vyhrazováno zvláštní postavení.²¹ Na významnou pozici Šimona Petra mezi apoštoly je v Lukášově evangeliu poukázáno nejen uvedením jeho jména v čele jejich seznamu a udělením přízviska (Lk 6,14), ale též zdvojením: „Šimon“, kterého Ježíš „také nazval Petr“ (Lk 6,14; odlišně v Mk 3,16) je v Lukášově líčení vedoucím „dvanácti“, které Ježíš „také nazval apoštoly“ (Lk 6,13).²² Dále můžeme pozorovat, že evangelista Lukáš se snaží odstranit negativní rysy Petra a představit jeho kladný obraz. V Lk 9,18–22 Petr vyznává Ježíše jako „Božího Mesiáše“ (Lk 9,20 odlišně v Mk 8,29) a v protikladu k Mk 8,32b–33 nereaguje odmítavě na Ježíšovu předpověď utrpení a není od Ježíše pokárán jako „satan“. V Lk 8,45 je představen Petr jako mluvčí učedníků (srov. Mk 5,31). Na rozdíl od Mt 24,43–46 vystupuje Petr v Lk 12,39–43 jako tazatel a je takto představen v roli „věrného a rozvážného správce“. Podle Lk 22,7–13 (odlišně Mk 14,12–16) jsou „Petr a Jan“, kteří později zastávají vůdčí roli v prvotní církvi (srov. Sk 1–8), pověřeni přípravou velikonoční večeře. Při poslední večeři Ježíšově předpovědi Petrova trojího zapření (Lk 22,34) předchází Ježíšova modlitba za něj (Lk 22,32). Tuto Ježíšovu předpověď o trojím zapření se Petr nesnaží vyvrátit, jako je tomu v Mk 14,29–31, avšak bezprostředně před ní pronáší prohlášení o své připravenosti k následování: „Pane, s tebou jsem ochoten jít do vězení i na smrt!“ (Lk 22,33). Při líčení události Ježíšovy modlitby v Getsemanech v Lk 22,40–46 není Petr zmíněn, a tudíž není

¹⁹ I. H. MARSHALL, *The Gospel of Luke: A Commentary on the Greek Text*, NIGTC, Exeter: The Paternoster Press, 1978, s. 204.

²⁰ DIETRICH, *Das Petrusbild der lukanischen Schriften*, s. 44–45; srov. též J. KREMER, *Lukasevangelium*, NEB, Würzburg: Echter, 1992, s. 61.

²¹ EVANS, *Saint Luke*, s. 287: „As Paul is to be given a special call (A. 9:1ff.), so must Peter be (cf. Matt. 16:17f.; John 1:40–42).“

²² Lukášovo evangelium obsahuje 14 scén, ve kterých se setkáváme s Šimonem/Petrem. Evangelista Lukáš pro něj používá 11krát jméno Šimon (Lk 4,38[dvakrát]; 5,3.4.5.10[dvakrát]; 6,14; 22,31[dvakrát]; 24,34), 18krát se o něm zmiňuje pomocí přízviska Petr (Lk 6,14; 8,45.51; 9,20.28.32.33; 12,41; 18,28; 22,8.34.54.55.58.60.61[dvakrát]; 24,12) a jednou jej uvádí dvojím jménem Šimon Petr (Lk 5,8). Srov. dále P. DSCHULNIGG, *Petrus im Neuen Testament*, Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 1996, s. 68–87.

adresátem Ježíšových kárajících slov, jako je tomu v Mk 14,37. Petr zůstává Ježíšovi nablízku i po jeho zatčení (srov. Lk 22,61). Petr tedy zapírá Ježíše v jeho blízkosti. Lze pozorovat, že Lukáš (Lk 22,56–62) zmírňuje slova Petrova zapření vůči Markovi (Mk 14,66–72), jak je zejména patrné z Petrova třetího zapření, při kterém v Lk 22,60 není vyličen, jak se zaklíná a zapřisahá (srov. Mk 14,71). Evangelista Lukáš nejen odstraňuje stupňující charakter trojího Petrova zapření, ale též jako jediný z evangelistů se zmiňuje o tom, že po třetím zapření Ježíš pohlédl na Petra. Tímto svým pohledem, jenž je výrazem zájmu, Ježíš nepřipomněl Petrovi pouze svou předpověď jeho zapření (Lk 22,34), avšak také svou modlitbu za poslání, které mu stanovil (Lk 22,32). Nakonec pak na přední postavení Petra evangelista upozorňuje zmínkou o jeho zvláštní reakci na poselství žen v Lk 24,12 a jeho představením jako prvního svědka vzkříšeného Ježíše v Lk 24,34 (srov. též Sk 2,14–41). Význam Šimona Petra je konec konců podtržen tím, že je jak prvním ze Dvanácti, kdo je uveden jménem v Lukášově evangeliu (Lk 4,38) a kdo vystupuje v aktivní roli (Lk 5,5), tak rovněž posledním z Dvanácti, kdo je zmíněn jménem v Lukášově evangeliu (Lk 24,34).²³ Umístění události povolání Šimona Petra v rámci Lukášova evangelia zastává důležitost. Evangelista takto dává najevo, že Šimon Petr je prvním vybraným svědkem Ježíšovy zázračné činnosti během jeho pozemského působení (Lk 4,38; 5,6) a tak exemplárním apoštolem, jelikož pro Lukáše apoštolský úřad je spojen s požadavkem být s Ježíšem od začátku jeho působení (srov. Sk 1,21–22).

V příběhu o povolání Šimona Petra a jeho společníků (Lk 5,1–11) Lukáš poprvé ve svém evangeliu používá výraz ἀκολουθεῖν (Lk 5,11), který je u něj *terminus technicus* pro následování Ježíše. V Lukášově evangeliu je motiv následování osobitou charakteristikou učednictví (Lk 5,27.28; 9,23.49.57.59.61; 18,22.28.43). Specifickým rysem tohoto následování je „opuštění všeho“.²⁴ Jedná se o klíčové téma Lukášova evangelia, jež se týká významu majetku u těch, kteří následují Ježíše.²⁵ Takto je zdůrazněna zcela odlišná povaha nového způsobu života s Ježíšem vzhledem

²³ Pozoruhodné je, že rovněž ve Skutcích apoštolů je Petr jak prvním ze Dvanácti, kdo je zmíněn jménem (Sk 1,13) a kdo vystupuje v aktivní roli (Sk 1,15), tak také posledním ze Dvanácti, kdo je uveden jménem (Sk 15,7).

²⁴ W. WIEFEL, *Das Evangelium nach Lukas*, ThHK 3, Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1988, s. 116: „Die Einheit von Verzicht und Nachfolge gilt daher als Signum der Jüngerschaft.“

²⁵ Srov. např. J. GILLMAN, *Possessions and the Life of Faith: A Reading of Luke–Acts*, Zacchaeus Studies: New Testament, Collegeville, Minn.: The Liturgical Press, 1991.

k tomu dosavadnímu. Rovněž Levi v okamžiku svého povolání Ježíšem „opustil vše“ (Lk 5,28). Opuštění všeho je tedy nezbytným předpokladem k následování Ježíše (Lk 14,33). Příběh o povolání Šimona a jeho společníků (Lk 5,1–11) nachází svou ozvěnu v Lk 18,28–30, kde Petr v roli mluvčího učedníků pronáší slova „my jsme opustili všechno, co jsme měli, a šli jsme za tebou“ (Lk 18,28). Nakonec je třeba upozornit, že k prvním Ježíšovým učedníkům nenáleží pouze Šimon Petr a Zebedeovi synové Jakub a Jan, kteří jsou jmenovitě zmíněni v Lk 5,10, ale všichni, kteří se účastnili rybolovu. Verš Lk 5,11 totiž nevymezuje blíže tento okruh učedníků.²⁶ Zaměření pozornosti na tři učedníky – Šimona Petra, Jakuba a Jana – má pro evangelistu Lukáše své opodstatnění. Zebedeovi synové Jakub a Jan jsou představeni jako κοινῶνοί „společníci“ Šimona (Lk 5,10). Všechny tři pojilo společné řemeslo – rybolov. Ježíš nyní na tomto starém společenství buduje nové.²⁷ Nelze přehlédnout, že mezi prvními Ježíšovými učedníky je rovněž dvojice bratří. Tato skutečnost naznačuje, že člověk při následování Ježíše nemusí vždy zcela přerušit veškeré dosavadní společenské vazby a veškerá rodinná pouta. Můžeme si všimnout, že Ježíš povolává záměrně ty lidi, kteří se navzájem dobře znají a kteří jsou schopni společně pracovat a být si vzájemně nápomocní. V Lukášově evangeliu jsou Šimon Petr, Jakub a Jan tři upřednostnění apoštolové, kterým bylo uděleno zvláštní Ježíšovo zjevení. Oni byli očitémi svědky vzkříšení Jairovy dcery (Lk 8,51) a události Ježíšova proměnění (Lk 9,28). Jedná se o tři hlavní apoštoly, jak dosvědčuje nejen Lukášovo evangelium (Lk 8,51; 9,28.54; 22,8), ale rovněž Skutky apoštolů (Sk 3,1.3.4.11; 4,13.19; 8,14; 12,2). I když evangelista Lukáš zmiňuje již jen povolání celníka Leviho (Lk 5,27–28),²⁸ Ježíš má však brzy kolem sebe tolik učedníků, že z nich může vyvolit skupinu dvanácti (Lk 6,13), v jejímž čele stojí Šimon, kterého pojmenoval Petr (Lk 6,14).

²⁶ DIETRICH, *Das Petrusbild der lukanischen Schriften*, s. 75.

²⁷ S. GRASSO, *Luca*, Roma: Borla, 1999, s. 160 upozorňuje na souvislost výrazu κοινῶνός (mylně však uvádí κοινός) v Lk 5,10 s příbuznými výrazy κοινῶνία (Sk 2,42) a κοινῶνέω (Řím 12,13), které slouží v Novém zákoně k vyjádření společenství mezi věřícími.

²⁸ Je pozoruhodné, že jak v příběhu povolání rybářů v Lk 5,1–11, tak rovněž v příběhu povolání celníka Leviho jsou osoby povolané Ježíšem osloveny při práci, při výkonu svého zaměstnání (takto též Mk 1,16–20par; 2,13–17par). Možná, že takto je naznačeno, jak hluboce zasahuje toto povolání do života člověka, do jeho dosavadní činnosti, do jeho dosavadních vztahů. Jan Zlatoústý si všímá, že zaměstnání těchto prvních Ježíšových učedníků je prací nevelkého významu a v souvislosti s touto skutečností dodává: „není nic odpornějšího než výběr daní a nic obyčejnějšího než rybolov“ (*In Matth Hom.* 30; PG 57,363).

2. OBRAZ ŠIMONA PETRA V LK 5,1–11

Příběh o povolání Šimona Petra a jeho společníků v Lk 5,1–11, jež lze považovat za programový text Lukášova evangelia, představuje čtenářům evangelia Šimona Petra jako vzorového učedníka, který se vyznačuje dvěma stěžejními rysy, jimiž jsou jeho postoj bezmezné důvěry v Ježíšovo slovo a jeho vztah k Ježíšově osobě, jenž je charakterizován jednak přiznáním vlastní nehodnosti a jednak vyznáním Ježíšovy důstojnosti. Tento portrét Šimona Petra ozřejmí výklad příběhu Lk 5,1–11, který nabídneme.

Důležitost události, při které vychází najevo hlavní rysy osoby Šimona Petra, je patrná již ze skutečnosti, že Lukáš začíná vyprávění příběhu pro něj příznačnou uvozující formulací ἐγένετο ὁὅτι „stalo se však“, pomocí které již ve svém evangeliu poukázal na události zásadního významu (Lk 1,8: ohlášení narození Jana Křtitele; Lk 2,1.6: narození Ježíše; Lk 3,21: první Ježíšovo vystoupení v dospělosti) a pomocí které později uvede další děje Ježíšova života (Lk 6,1: otázka soboty; Lk 6,6: uzdravení člověka s ochrnutou rukou; Lk 6,12: vyvolení dvanácti apoštolů atd.).²⁹ Tato událost se odehrává u „Genezaretského jezera“ (Lk 5,1),³⁰ tj. místa, které je Šimonovi Petrovi důvěrně známé. Výraz Γεννησαρέτ „Genezaret“³¹ (Lk 5,1; Mk 6,53 par. Mt 14,34) je řecký název malé úrodné a hustě zalidněné oblasti na západním břehu jezera, který byl převzat k označení tohoto jezera. Zatímco ostatní evangelisté o něm hovoří jako o „moři“ (θάλασσα), Lukáš používá správnější označení „jezero“ (λίμνη), které je použito rovněž u Josepha Flavie (*Bellum Judaicum* 2,573; *Antiquitates Judaicae* 18,28.36). Volba označení jezera Γεννησαρέτ „Genezaret“ je možná dána tím, že evangelista Lukáš se chce vystříhat použití výrazu Γαλιλαία „Galilea“ (srov. Mk 1,16) v souvislosti s úpravou, kterou provedl v Lk 4,44 vůči Mk 1,39.³²

Událost, která vynáší na světlo specifické rysy osoby Šimona Petra a při které je povolán za učedníka, je spjata s Ježíšovou učitelskou čin-

²⁹ Srov. J. NOLLAND, *Luke 1:1–9:20*, WBC 35A, Dallas: Word Books, 1989, s. 221.

³⁰ Starý zákon toto severopalestinské jezero nazývá Kinneretské moře (Nm 34,11; Joz 13,27), popř. Kinerótské moře (Joz 12,3). Evangelisté Marek a Matouš pro ně používají označení „Galilejské moře“ (Mk 1,16; 7,31; Mt 4,18; 15,29; srov. též Jan 6,1). V Janově evangeliu je pojmenováno „Tiberiádské moře“ (Jan 6,1; 21,1).

³¹ Setkáváme se též s označením jezera pomocí výrazu Γεννησάρ (1 Mak 11,67; JOSEPHUS FLAVIUS, *Bellum Judaicum* 2,573; 3,463.506.515.516).

³² MARSHALL, *The Gospel of Luke*, s. 201.

ností, kdy se lidé na něj tlačili, aby slyšeli Boží slovo. Lidé přichází k Ježíšovi z vlastního popudu, jelikož mu chtějí naslouchat. Jedná se o charakteristický rys Lukášova evangelia, ve kterém je opětovně představován zástup lidu, jenž je ochotný naslouchat Ježíšovu vyučování (srov. Lk 5,15; 6,17; 8,4–19.40nn; 9,10–17; 15,1; 19,48; 20,45; 21,38). Lukáš je jediným evangelistou, který představuje Ježíše jako zvěstovatele „Božího slova“ (Lk 5,1). Zatímco ostatní evangelisté používají vyjádření *ὁ λόγος τοῦ θεοῦ* „Boží slovo“ k označení slova Písma (Mk 7,13 par Mt 15,6; Jan 10,35), Lukáš je v evangeliu užívá v souvislosti s Ježíšovým poselstvím, tj. s jeho vyučováním (Lk 8,11; 11,28), a ve Skutcích apoštolů ve spojitosti s prvokřesťanským kázáním („Boží slovo“: Sk 4,31; 6,2.7; 8,14; 11,1; 12,24; 13,5.7.46; 17,13; 18,11; „Pánovo slovo“: Sk 13,44 srov. 19,20).³³ Tímto způsobem Lukáš zdůrazňuje, že pozdější křesťanské zvěstování má základ v samotném Ježíšově vyučování a je jeho pokračováním. Vyjádření „Boží slovo“ v souvislosti s Ježíšovým poselstvím v Lk 5,1 upozorňuje, že jeho vyučování pochází od Boha, jelikož formulace *ὁ λόγος τοῦ θεοῦ* znamená spíše „slovo Boží“ nebo „slovo pocházející od Boha“, tj. *genitivus subjectivus* nebo *genitivus originis*, než „slovo o Bohu“, tj. *genitivus obiectivus*.³⁴ Takto je poukázáno jak na původ Ježíšovy zvěsti, tak rovněž na její autoritu. Toto Ježíšovo vyučování slova Božího zástupům bezprostředně nesouvisí s následující událostí zázračného rybolovu, avšak naznačuje, k jakému úkolu bude Šimon Petr povolán a pověřen. Pouze zde v Lukášově evangeliu je Ježíš představen, jak učí u tohoto jezera (srov. naproti tomu Mk 2,13; 3,7; 4,1–2). Ježíš tedy vyučuje nejen v synagoze (srov. Lk 4,15.16–30.31–37.44), ale též mimo ni na volném prostranství.³⁵

³³ Srov. G. KITTEL, „λέγω κτλ.“ in *ThWNT* 4 (1942), s. 115–116; J. JEREMIAS, *Die Sprache des Lukasevangeliums: Redaktion und Tradition im Nicht-Markusstoff des dritten Evangelium*, KEK, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1980, s. 129.

³⁴ FITZMYER, *The Gospel According to Luke (I–IX)*, s. 565.

³⁵ H. L. STRACK – P. BILLERBECK, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, sv. 2, München: C. H. Beck, 1989, s. 157: „Predigtstätten waren nicht nur Synagogen u(und) Lehrhäuser, sondern auch Straßen u(nd) freie Plätze.“

Uvedení Šimona Petra na scénu je připraveno zmínkou o dvou lodích u břehu a rybářích,³⁶ kteří z nich vystoupili a prali sítě.³⁷ Jedná se o typickou činnost rybářů po skončení nočního rybolovu, kdy takto ráno připravovali své sítě k příštímu lovu ryb. Skutečnost, že tito rybáři mají za sebou celou noc těžké marné práce, se dovídáme až později z Šimonových slov v Lk 5,5. Ježíš bez zeptání vstupuje na Petrovu loď a žádá ho odrazit s lodí trochu od břehu, aby mohl učit zástupy lidí, které jsou shromážděné na břehu jezera. Takto je možná upozorněno, že se oba dva navzájem znají. Ježíš nedávno navštívil Šimonův dům a uzdravil jeho tchyni (Lk 4,38–40). Šimon ví o Ježíšově moci uzdravovat a moci jeho slova (srov. Lk 4,39). Smíme se snad též domnívat, že Lukáš takto prezentuje Šimona Petra v kladném postoji vůči Ježíšovi. Nakonec ale tento detail může rovněž jednoduše sloužit k zaměření pozornosti na Šimona Petra. On je tedy představen jako reprezentant ostatních, kteří jsou s Ježíšem v lodi. Ve shodě s židovským způsobem vyučování „vse-dě“ (srov. Lk 4,20; Mk 4,1; 13,3; Mt 5,1; 13,1–2; 24,3; Jan 8,2)³⁸ pak Ježíš učí z lodi zástupy lidí na břehu. Skutečnost, že Ježíš v lodi sedí, je dána také tím, že pouze vsedě je možné se déle zdržovat na lodi.³⁹ O obsahu a délce vyučování není nic uvedeno.⁴⁰ Rovněž není zmíněna žádná reakce zástupů na toto vyučování.⁴¹ Pro následující děj je podstatné, že Ježíš, učitel Božího slova, se nachází v Šimonově lodi a že Šimon je v jeho těsné blízkosti. Evangelista Lukáš tedy zdůrazňuje, že Šimon při Ježíšově vyučování je posluchačem, který je mu nejbližší. Působí překvapivě, že Ježíš poté, co skončil své vyučování, nežádá Petra, aby se vrátil s lodí ke

³⁶ Pro zmínku o dvou lodích evangelista Lukáš používá stejné vyjádření jako pro Ježíše: ἐστῶτα παρὰ τῆν λίμνην „stály u (břehu) jezera“. KLOSTERMANN, *Das Lukasevangelium*, s. 69 je hodnotí jako „unschöne Wiederholung“. Lze se však domnívat, že zrcadlí použití tradice (srov. DIETRICH, *Das Petrusbild der lukanischen Schriften*, s. 29). M. WOLTER, *Das Lukasevangelium*, HNT 5, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 2008, s. 212 poukazuje na skutečnost, že neexistuje žádný řecký text, který by se takovýmto způsobem zmiňoval o lodích.

³⁷ V Mk 1,19 se hovoří o „spravování sítí“. MARSHALL, *The Gospel of Luke*, s. 202, upozorňuje, že činnost spravování sítí mohla probíhat zároveň s praním sítí, avšak je méně v souladu s možností okamžitě spustit sítě k lovu na Ježíšův příkaz (srov. Lk 5,4–5). C. SCHNEIDER, „κάθημαι κτλ.“ in *ThWNT* 3 (1938), s. 446.

³⁸ BOVON, *Das Evangelium nach Lukas*, sv. 1, s. 232.

⁴⁰ Marek a Matouš představují Ježíše, jak z lodi vyučuje zástupy v podobenstvích, které jsou shromážděny na břehu jezera (Mk 4,1; Mt 13,1–3).

⁴¹ Evangelista Lukáš klade důraz na Ježíšovu činnost jako učitele (srov. Lk 4,15.31; 5,3.17; 6,6; 11,1; 13,10.22.26; 19,47; 20,1.21; 21,37; 23,5).

břehu, ale vybízí ho zajet na hlubinu. Zda tuto pobídku obdržel Šimon od Ježíše kolem poledne,⁴² není možné z textu vyčíst. V protikladu k Mk 1,16–20 a Mt 4,18–22 Ježíš nevytrhává rybáře z jejich dosavadní profesní činnosti, nýbrž je nejdříve posílá k jejich dosavadní běžné činnosti, kterou je rybolov. Ježíš se obrací na Šimona příkazem: „Zajeď na hlubinu a spusťte síť k lovení!“ (Lk 5,4). Přejít ve výzvě od singuláru („zajeď na hlubinu“) k plurálu („spusťte síť k lovení“) prozrazuje znalost práce rybářů, která je týmovou činností.⁴³ Rybář měl sice k dispozici vrhací síť, se kterou mohl pracovat jeden člověk, avšak práce s vlečnou sítí vyžadovala kolem 14–16 osob a rovněž záťahová síť byla obsluhována více lidmi.⁴⁴ Změna od singuláru (Lk 5,4b.5c) k plurálu (Lk 5,4c.5b) je zřejmě dána tím, že jednou je míněn Šimon Petr jako zodpovědný a jednou je míněna celá posádka.⁴⁵ Plurál se vztahuje k Šimonovým společníkům, ke kterým patří Jakub a Jan (srov. Lk 5,7.10). Lze se domnívat, že Šimonovi společníci nejsou záměrně výslovně zmíněni, aby tak byla zdůrazněna Šimonova priorita (srov. též Lk 9,32 na rozdíl od Mk).

Rybaření je činnost, která v noci dává naději na úspěch. Noc, zejména období po západu slunce a před jeho východem, je totiž nejvhodnějším časem pro lov ryb (srov. ARISTOTELES, *Historia animalium*, 8,19.602–605; PLINIUS STARŠÍ, *Naturalis historia*, 9,23.56). Vykonávat však tuto činnost během dne v žáru slunečního světla odporuje lidským zkušenostem. Šimon na Ježíšův příkaz reaguje slovy: „Mistře, celou noc jsme se lopotili, a nic jsme nechytili. Ale na tvé slovo spustím síť“ (Lk 5,5). V jeho odpovědi nezaznívá odmítavý postoj, ale setkáváme se v ní jednak se zkušeností rybáře a jednak s postojem důvěry, jenž je charakteristickým

⁴² Takto GRUNDMANN, *Das Evangelium nach Lukas*, s. 127.

⁴³ PLUMMER, *A Critical and Exegetical Commentary*, s. 143 upozorňuje, že vyjádření τὰ δίκτυα v Lk 5,4 je zcela všeobecný výraz pro síť všeho druhu, zatímco ἀμφίβλητρον „vrhací (kruhová) síť“ (Mt 4,18) a σελήνη „vlečná síť“ (Mt 13,47) jsou specifické druhy sítí.

⁴⁴ Srov. dále M. NUN, „Cast Your Net Upon the Waters: Fish and Fishermen in Jesus' Time,“ *Biblical Archaeology Review* 19, č. 6 (1993): 46–56. Popis vlečné sítě používané při rybolovu nabízí G. H. DALMAN, *Arbeit und Sitte in Palästina*, sv. 6, *Zeltleben, Vieh- und Milchwirtschaft, Jagd, Fischfang*, Gütersloh: Bertelsmann, 1939, s. 348–350 a 361–363. V roce 1986 byl mezi Ginossar a Magdalou objeven rybářský člun z 1. stol. po Kr. Další informace poskytují internetové stránky www.jesusboatmuseum.com/ (cit. 26. 4. 2012).

⁴⁵ E. HAENCHEN, „Historie und Verkündigung bei Markus und Lukas,“ in *Die Bibel und wir: Gesammelte Aufsätze*, sv. 2, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1968, s. 173–174; srov. též D. E. GARLAND, *Luke*, ZECNT, Grand Rapids, MI: Zondervan, 2011, s. 226.

rysem Ježíšových učedníků. Šimon jako znalý a zkušený rybář sděluje, že nelze očekávat úlovek ryb během dne, jestliže bylo marné úsilí v noci. Výraz použitý k vyjádření jejich úsilí κοπιάσαντες upozorňuje na namáhavou činnost.⁴⁶ Z lidského hlediska, které se zakládalo na prastaré zkušenosti rybářů, bylo zcela zbytečné v tomto okamžiku spustit síť k lovu. Jestliže se totiž nepodařilo chytit nic v noci, kdy je nejprůhodnější čas k rybolovu, tím spíše nyní během dne se nepodaří nic chytit.⁴⁷ Ježíšův příkaz takto staví Šimona před zkoušku víry. On přistupuje na Ježíšovu žádost. Jediný důvod, který Šimona vede k provedení Ježíšova požadavku, je skutečnost, že je to jeho přání. Moc Ježíšova slova již zakusil (Lk 4,39). Svým přitakáním k tomuto Ježíšovu příkazu uznává, že jeho slovo je mocně působivé a že je schopné toho, co je neproveditelné lidskými silami. Svou důvěru vyjadřuje oslovením ἐπιστάτα „Mistře“, které zahrnuje uznání autority. Oslovení Ježíše titulem ἐπιστάτα „Mistře“, které se objevuje pouze v Lukášově evangeliu, a to vždy ve vokativu, především v souvislosti s příběhy zázraků, používají (kromě Lk 17,13) pouze Ježíšovi učedníci (Petr ještě v Lk 8,45 a 9,33; Jan v Lk 9,49; učedníci v Lk 8,24).⁴⁸ Tento titul nahrazuje jednak oslovení ῥαββί (Lk 9,33; srov. Mk 9,5), kterému se evangelista Lukáš zcela vyhýbá, a jednak oslovení διδάσκαλε (Lk 9,49; srov. Mk 9,38), se kterým se u Lukáše na Ježíše obrací ti, kteří nejsou jeho učedníky. Tímto oslovením Petr uznává Ježíšovu autoritu a moc slova jeho příkazu. Formulace ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματι σου zahrnuje význam „na základě tvého slova“, tj. ve smyslu „spoléhá se na tvé slovo“. Toto vyjádření upomíná na mocně působivé Ježíšovo slovo (Lk 4,36) jak při vyhánění nečistého ducha z posedlého člověka v Kafarnaum (Lk 3,31–37), tak rovněž při uzdravení Šimonovy tchyně (Lk 4,38–39). Šimon Petr se spoléhá na Ježíšovo slovo. Jedná se o první skutečný postoj víry člověka vůči Ježíšovi během jeho veřejného působení. Petrova slova χαλάσω τὰ δίκτυα „spustím síť“ vyjadřují jeho osobní důvěřivou iniciativu při provedení příkazu dohromady se svými společníky. Zatímco se Ježíš v Nazaretě setkal u svých blízkých s postojem nevěry a odmítnutí

⁴⁶ Sloveso κοπιάω „lopotit se“ je často vyskytujícím se výrazem k vyjádření misionářské činnosti (srov. 1 Kor 15,10; 16,16; Gal 4,11; Flp 2,16; Col 1,29; 1 Sol 5,12; 4,10; 1 Tim 5,17).

⁴⁷ MARSHALL, *The Gospel of Luke*, 1978, s. 203, k tomu dodává: „The paradox would be heightened for readers who knew that fishing in deep water was unlikely to produce a good catch during daytime.“

⁴⁸ Srov. dále O. GLOMBITZ, „Die Titel διδάσκαλος und ἐπιστάτης für Jesus bei Lukas,“ ZNW 49 (1958): 275–278. Viz též A. OEPKE, „ἐπιστάτης,“ in *ThWNT* 2 (1935), s. 619–620; H. GRIMM, „ἐπιστάτης,“ in *EWNT* 2 (1981), sl. 94n.

(srov. Lk 4,28–29), nyní u Šimona, který ho ještě moc neznal, zakouší postoj víry, která se projevuje poslušností vůči jeho příkazu.⁴⁹ Šimon Petr je zde vykreslen s postojem ryzí víry. Svůj postoj naprosté důvěry v Ježíšovo slovo zaujímá právě ve chvíli, kdy má za sebou bezvýsledné lo-pocení a neúspěch ve své práci. On tedy proti veškeré běžné praxi, proti veškerým osobním zkušenostem a nehledě na veškerý nezdar a marnou námahu se spoléhá na Ježíšovo slovo. Šimon Petr je zde představen jako člověk, který si uchoval naději a víru tam, kde už naděje nebylo (srov. Řím 4,18). S takovou vírou v Boží moc a Boží možnosti tam, kde lidské možnosti nejsou, věřil Abrahám (srov. Gn 15,5; 18,14). S takovýmto postojem víry nám evangelista Lukáš staví před oči rovněž Marii (srov. Lk 1,37–38). Projevená víra Šimona Petra v moc Ježíšova slova nepřináší zklamání. Veliký úlovek poukazuje na nevšednost události. Mimořádná velikost úlovku je trojím způsobem zdůrazněna, a to skrze upozornění na hrozící roztržení sítí (Lk 5,6), skrze zmínku o nutnosti pomoci od společníků v druhé lodi (Lk 5,7a) a skrze sdělení o naplněných lodích, které se téměř potápěly (Lk 5,7b). Velikost zázračné události jednak vyjevuje moc Ježíšova slova a jednak odůvodňuje naprostou důvěru v ni. Šimon Petr prostřednictvím tohoto hojného úlovku ryb dostává znamení, které odpovídá jeho chápání a jeho povolání.⁵⁰

Zatímco účinek zázraku na přítomné je popsán teprve v Lk 5,9, reakce Šimona je uvedena již v Lk 5,8. Takto je zdůrazněno jeho ústřední postavení mezi rybáři. Důraz na jeho osobu je dán rovněž tím, že je zde představen pomocí přízviska „Petr“, které upozorňuje na jeho budoucí úřad. Zázračný rybolov budí u Šimona Petra reakci, a to jak neverbální, tak verbální. Neverbální reakce je dána postojem klanění. Šimon padá k Ježíšovým nohám.⁵¹ Nejde o explicitní projev bohopocty, jelikož ta je v Lukášovu evangeliu vyhrazena Bohu (Lk 4,8) a vzkříšenému Ježíši (Lk 24,52),⁵² nýbrž se jedná o bezprostřední výraz respektu, ohromení a údivu (srov. Lk 5,9).⁵³ Verbální reakce je dána slovy: „Pane, odejdi ode mě,

⁴⁹ Pokud jde o moc Ježíšova slova, viz např. Lk 7,7.14. Srov. KITTEL, „λέγω κτλ.“ s. 106–108.

⁵⁰ A. STÖGER, *Das Evangelium nach Lukas*, sv. 1, GSL.NT III/1, Düsseldorf: Patmos, 1990, s. 149.

⁵¹ Vyjádření προσέπεσεν τοῖς γόνασιν Ἰησοῦ doslovně znamená „padl k Ježíšovým kolům.“

⁵² P. Mareček, *Ježíšovo vzkříšení v evangeliích: Výklad závěrečných kapitol kanonických evangelií*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 222.

⁵³ Srov. též R. DILLMANN – C. M. PAZ, *Das Lukas-Evangelium: Ein Kommentar für die Praxis*, Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 2000, s. 94.

neboť jsem člověk hříšný!“ Oslovení κύριε „Pane“ vůči oslovení ἐπιστάτα „Mistře“ v Lk 5,5 je výrazem zvýšené úcty.⁵⁴ Je to poprvé v Lukášově evangeliu, kdy někdo takto oslovuje Ježíše.⁵⁵ Třebaže se titul κύριε „Pane“ v řeckém originálu nachází v nepřízvučné pozici na konci prohlášení Šimona Petra, zahrnuje více než jen zdvořilostní oslovení.⁵⁶ Pomocí titulu κύριε v Lk 5,8 Petr dává najevo, že si uvědomuje Ježíšovu sounáležitost s Bohem, jak je znatelné z jeho dalších slov, ve kterých ho prosí, aby opustil jeho blízkost. Tuto svou prosbu zdůvodňuje doznáním, že je hříšný člověk. Šimonova slova ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι „jsem člověk hříšný“ nevypovídají ani tak o jeho morální stránce, jako spíš jsou výrazem jeho uvědomění, že Ježíš náleží do sféry, do které on nepatří. Svými slovy vyjadřuje, že dospěl k úsudku, že v Ježíšově osobě se setkává se samotným Bohem, se kterým není hoden se setkat.⁵⁷ Šimonova reakce připomíná příběhy ve Starém zákoně, ve kterých lidé činí zkušenost s nebeským světem (Sdc 6,22: Gedeón; 13,22: Manóach a jeho žena; Iz 6,5: Izaiáš; srov. též 1 Sam 6,20; Ez 1,28) a uvědomují si jak vzdálenost mezi sebou a Boží sférou, tak svou nedostatečnost a nedokonalost. Skutečnost, že Šimonova slova vyznání o vědomí vlastní hříšnosti a nehodnosti (Lk 5,8) předcházejí Ježíšova slova pověření k apoštolské činnosti (Lk 5,10), dává najevo, že Šimonovo poslání nespočívá na jeho osobních kvalitách a že úspěch jeho působení není dán jeho lidskými schopnostmi, nýbrž má základ v Ježíšově působivém slově, jehož moc vyjevil zázračný rybolov. Osobní vyznání hříšnosti toho, který má být hlavním apoštolem, je zcela v souladu s teologickým zaměřením Lukášova evangelia, které zvláštním způsobem zdůrazňuje, že Ježíš je zachránce hříšníků (srov. Lk 5,29–32; 7,34.36–50; 15,1–32; 18,9–14; 19,1–10; 23,29–43).⁵⁸ Ve svém vztahu k Ježíšově osobě, který je charakterizován uznáním vlastní nehodnosti a vyznáním Ježíšovy důstojnosti, je Šimon Petr představen jako model

⁵⁴ KLOSTERMANN, *Das Lukasevangelium*, s. 70–71.

⁵⁵ Výraz κύριος je nejčastěji používaný titul pro Ježíše v Lukášově dvojdíle. Srov. dále FITZMYER, *The Gospel According to Luke (I–IX)*, s. 200–204.

⁵⁶ SCHNEIDER, *Das Evangelium nach Lukas: Kapitel: 1–10*, s. 125.

⁵⁷ W. ECKEY, *Das Lukasevangelium: Unter Berücksichtigung seiner Parallelen*, sv. 1, 1,1–10,42, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener, 2004, s. 245 k Petrovým slovům v Lk 5,8 uvádí: „Das Bekenntnis ist die Anerkennung existentieller Gottesferne angesichts offenbarer Gottesnähe.“

⁵⁸ Ze všech čtyř kanonických evangelií pouze Lukášovo evangelium obsahuje osobní výpověď vlastní hříšnosti (Lk 5,8; 18,13).

budoucích Ježíšových učedníků.⁵⁹ Nakonec je třeba dodat, že vyznání Šimona Petra „jsem člověk hříšný“ není prolepticky vztaženo na jeho pozdější selhání (Lk 22,54–62), i když se můžeme domnívat, že zázračný rybolov je chápán jako předznamenání skutečného příslibu (srov. Lk 5,10). Z Lukášova evangelia je nicméně zřetelně vidět, že Šimon, kterému se jako hříšníkovi podařil velký úlovek, i když selže (Lk 22,33–34.54–62), bude mít zdar při misijní činnosti „lovu lidí“.⁶⁰

Na slova Šimona Petra reaguje Ježíš slovy: „Neboj se!“ (Lk 5,10). Tato slova povzbuzení dokládají, že Šimon Petr zakusil zjevení moci Boží. Ve Starém zákoně se s tímto povzbuzením setkáváme vždy tam, kde člověk zakouší přítomnost Boží nebo jeho posla (Ex 20,20; Sdc 6,23; Iz 41,10; Dan 10,12.19).⁶¹ Můžeme si všimnout, že slova útěchy „neboj se“ se v Lukášově dvojdíle opětovně objevují v souvislosti se scénami, které popisují zjevení nebeského světa. Takto utěšuje anděl Zachariáše (Lk 1,13), Marii (Lk 1,30) a Pavla (Sk 27,24). Takto je příslibena Pavlovi podpora od vzkříšeného Ježíše (Sk 18,9).

Slova pověření „od nyníška budeš lovit lidi“ v Lk 5,10 nejsou příkazem, nýbrž lze na ně pohlížet jako na ohlášení prorocství, které se týká budoucí apoštolské činnosti Šimona Petra.⁶² Formulace ἀπὸ τοῦ νῦν „od nyníška“ neuvádí ani tak přesný časový okamžik, jako spíše označuje zásadní změnu situace (srov. Lk 1,48; 12,52; 22,18.69; Sk 18,6; 20,32).⁶³ V Lk 5,10 se jedná o moment povolání za učedníka a pověření k misijní činnosti, což je zásadní životní změna. Od této chvíle se změní Šimonův život, i když jeho apoštolské poslání nastane až v budoucnosti (Lk 9,1–6; Sk 2,14–41). V čem tato změna života spočívá, vychází najevo v Lk 5,11. Obrazné vyjádření „lovení lidí“ v Lk 5,10, které odpovídá metafoře „rybářů lidí“ v Mk 1,17, zahrnuje negativní odstín jak ve Starém zákoně (Jer 16,16) a kumránské literatuře, tak rovněž obecně v antické literatu-

⁵⁹ H. KLEIN, *Lukasevangelium*, KEK, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2006, s. 209 o Šimonovi zmiňuje, že je „Prototyp aller, die zum Glauben kommen werden, indem sie ihre Sünden bekennen und Jesus als Herrn annehmen.“

⁶⁰ SCHNEIDER, *Das Evangelium nach Lukas: Kapitel: 1–10*, s. 125.

⁶¹ BALZ, „φοβέομαι,“ in *EWNT* 3 (1983), sl. 1030.

⁶² H. SCHÜRMANN, *Das Lukasevangelium*, sv. 1, s. 271.

⁶³ G. STÄHLIN, „νῦν (ἄρτι),“ in *ThWNT* 4 (1942), s. 1106. Srov. též I. H. MARSHALL, *The Gospel of Luke*, NIGTC, Exeter: The Paternoster Press, 1978, s. 205; J. NOLLAND, *Luke 1:1–9:20*, s. 223; J. B. GREEN, *The Gospel of Luke*, NICNT, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1997, s. 235.

ře.⁶⁴ Zatímco Mk 1,17 hovoří o „rybářích“, jejichž sítě pro ryby znamenají doopravdy smrt, evangelista Lukáš snad vědomě používá sloveso ζωγρέω, které zahrnuje základní význam „chytat, lovit (za živa)“,⁶⁵ což znamená lovit a ponechat na živu. Ve Starém zákoně se s ním setkáváme v souvislosti se záchranou z nebezpečí, tj. ve významu „nechat/uchovat naživu“ (Nm 31,15.18; Dt 20,16; Joz 2,13; 6,25; 9,20; 2 Sam 8,2; 2 Kron 25,12). Toto sloveso se kromě Lk 5,10 vyskytuje v Novém zákoně již jen v 2 Tim 2,26. Ježíšovo pověření vyjádřené pomocí motivu chycení za živa není zaměřeno na zprostředkování či záchranu života,⁶⁶ nýbrž na získání lidí.⁶⁷ Ježíšův příslib „budeš lovit lidi“ je adresovaný pouze Petrovi, avšak následující verš Lk 5,11 naznačuje, že příslib se netýká jen jeho samotného. Petr tedy reprezentuje učedníky. Pozornost ještě zaslouží srovnání s Markovým evangeliem, kde Ježíš vybízí čtyři rybáře k následování a dává jim příslib, že z nich učiní rybáře lidí (Mk 1,17.20), zatímco evangelista Lukáš soustředí pozornost na Šimona Petra, kterého Ježíš nepovolává k následování, avšak mu zaslibuje, v čem bude spočívat jeho povolání.

Závěrečný verš příběhu Lk 5,11 sděluje, že nejen Petr opouští svou loď a své zaměstnání, ale rovněž jeho společníci z druhé lodi. Lze se domnívat, že tito rybáři zanechávají svou dosavadní profesi zřejmě v okamžiku po jednom z největších úlovků, který byl zajisté tím nej paměti-hodnějším.⁶⁸ Prvořadou záležitostí jejich života již nebude rybolov, ale následování Ježíše (srov. Lk 14,27) a plnění úkolu „lovení“, tj. získávání lidí (srov. Lk 5,10).

ZÁVĚR

Příběh o povolání prvních Ježíšových učedníků v Lk 5,1–11, který je možné pokládat za programový text Lukášova evangelia, ukazuje na

⁶⁴ W. H. WUELLNER, *Meaning of „Fishers of Men“*, The New Testament Library, Philadelphia, The Westminster Press, 1967, s. 64–133.

⁶⁵ L. TICHÝ, *Slovník novozákonní řečtiny*, Olomouc: Jiří Burget, 2001, s. 75.

⁶⁶ L. GROLLENBERG, „Mensen ‚vangen‘ (Lk. 5,10): Het redden van de dood,“ *Tijdschrift voor Theologie* 5 (1965), 330–336, se domnívá, že pověření v Lk 5,10 se týká záchrany před smrtí. F. DELTOMBE, „Désormais tu rendras la vie à des hommes. Luc, V, 10,“ *RB* 89 (1982): 492–497 klade pověření v Lk 5,10 do souvislosti s oživením.

⁶⁷ FITZMYER, *The Gospel According to Luke (I–IX)*, s. 301.

⁶⁸ D. L. BOCK, *Luke: Volume 1, 1:1–9:50*, BECNT, Grand Rapids, Mich.: Baker Academic, 1994, s. 461.

postavě Šimona Petra vzor Ježíšova učedníka. Tato událost se úzce pojí s Ježíšovou učitelskou a zázračnou činností, s kterou zahájil své veřejné vystoupení v Nazaretě (Lk 4,16–30: učitelská činnost) a Kafarnaum (Lk 4,31–41: zázračná činnost) a která je příznačná pro veškeré jeho působení v judské zemi (Lk 5,1–19,27). V tomto příběhu je na osobě Šimona Petra ukázáno, že povolání k apoštolské službě má základ v suverénní Ježíšově iniciativě a moci jeho slova a že toto povolání je spjato jednak s aktivně projeveným postojem víry vůči Ježíšovi a jednak s vyznáním jak vlastní lidské hříšnosti, tak Ježíšovy důstojnosti. Povolání Šimona Petra v Lk 5, který si je vědom své nehodnosti, předjímá povolání apoštola Pavla v Sk 9, který je představen rovněž jako ten, kdo si je vědom své nehodnosti kvůli svému dřívějšímu pronásledování křesťanů (srov. Sk 9,1–2; Gal 1,13–15).

Simon Peter in Luke 5:1–11

Keywords: Biblical exegesis; Luke's Gospel; Jesus; Simon Peter

Abstract: The purpose of the paper "Simon Peter in Luke 5:1–11" is, on the one hand, to point out the importance of the call of the first disciples of Jesus in Luke 5:1–11 in the structure of the Gospel of Luke and on the other hand to present the main characteristics of the portrait of Simon Peter in Luke 5:1–11 and its significance in the Third Gospel. The story in Luke 5:1–11, which may be considered a programmatic text of the Gospel of Luke, focuses on the person of Simon Peter, Jesus' disciple, who has a prominent status among the apostles in the gospel. This event is closely connected with the teaching and miraculous activity of Jesus with which he inaugurated his public ministry in Nazareth (Luke 4:16–30: teaching activity) and Capernaum (Luke 4:31–41: miraculous activity) and which is a characteristic feature of his entire ministry in the Judean country (Luke 5:1–19:27). This story illustrates, via the person of Simon Peter, how the call is connected on the one hand with the actively displayed attitude of faith/trust towards the authority of Jesus and the power of his word and on the other hand with the profession both of one's own sinfulness and of Jesus' dignity.

doc. Petr Mareček, Th.D.
Katedra biblických věd
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc